Rapport 2021:40

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Ny gatubelysning vid Rödtornet

L2010:1734
Vadstena 3:2
(vid Rödtornet/Kyrkotorget)
Vadstena stad och kommun
Östergötlands län

Emma Karlsson

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet	Vadstena 3:2 (vid Rödtornet/Kyrkotorget)
Stad	Vadstena
Kommun	Vadstena
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	L2010:1734
Digitala fastighetskartans blad	64E 7j NV
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	-
Mätteknik	RTK GPS
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning
Länsstyrelsens dnr	431-9970-2021
Länsstyrelsens handläggare	Helena Hulth
ÖM dnr	0153/21
ÖM projektnr	001831
ÖM Intrasisnr	-
Sökande	Vadstena kommun
Kostnadsansvarig	Vadstena kommun
Projektledare	Emma Karlsson
Personal	-
Fältarbetstid	27-28 september 2021
Totalt undersöktes	50 lpm
Fynd	Nej
Foto	Digitala
Analyser	Nej
Grafik	Emma Karlsson
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.
Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.
Villkor på http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se

Ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273 Rapport 2021:40 © Östergötlands museum

Sammanfattning

Östergötlands museum genomförde i september 2021 en arkeologisk undersökning, i form av schaktningsövervakning, inom fastigheten Vadstena 3:2 vid Kyrkotorget/Rödtornet Vadstena stad och kommun, Östergötland. Inget av arkeologiskt intresse framkom.

Emma Karlsson
antikvarie

Omslagsbild: Det undersökta schaktet med Rödtornet i bakgrunden. Foto mot väster. Emma Karlsson, ÖM.

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD
Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Inledning

En arkeologisk undersökning, i form av schaktningsövervakning, har utförts inom fastigheten Vadstena 3:2 (Storgatan i höjd med Kyrkotorget/Rödtornet), Vadstena stad och kommun, Östergötland. Schaktningen föranleddes av ny elkabel och två nya fundament för belysningsstolpar. Sökande och kostnadsansvarig var Vadstena kommun. Arbetet utfördes i september 2021 efter beslut från Länsstyrelsen Östergötland. Ansvarig för fältarbetet och rapportarbetet var undertecknad.

Arkeologisk bakgrund

Det aktuella området ligger centralt inom det medeltida stadsområdet L2010:1734. Vadstena stad växte fram under 1300-talets sista decennier och fick stadsprivilegier år 1400. Den aktuella schaktningssträckan ligger längsmed Storgatan, strax söder om platsen för en medeltida kyrka. Kyrkan, som var uppförd på 1400-talet, revs 1829 sånär som på västtornet vilket fick ingå i den skolbyggnad som därefter uppfördes på platsen. På grund av det röda tegeltornet kallas byggnaden för Rödtornet.

Kring kyrkan fanns en stor kyrkogård. Kring sekelskiftet år 1700 drog man om Storgatan och ändrade kyrkogårdens utbredning där den södra delen av kyrkogården gjordes om till ett litet torg, Kyrkotorget. Idag utgörs torget av park. Enligt protokollet till 1705 års stadskarta nyttjades inte kyrkogården då för begravningar eftersom jordmånen var ”otjänlig”. Kyrkogården låg därför ”öde och till ingen nytta” (Eekboum 1979).

Tidigare arkeologiska undersökningar

Flera arkeologiska undersökningar har gjorts norr om Rödtornet och kring själva tornet. Vid dessa grävningar har lämningar efter murar och gravar påträffats (Bäck 1978; Tagesson 1988; Zachrisson 2000; Sjöquist 2015). Murarna har tolkats höra samman med en äldre, romansk kyrka, d v s en föregångare till den senmedeltida kyrkan som revs på 1800-talet. I samband med en av dessa grävningar har även delar av en lockhäll till ett tidigkristet gravmonument framkommit. Lockhällens ornamentik tyder på en datering till 1000-talets mitt (Ljung 2009:169ff). Murresterna hittades på ca 0,4 - 0,6 m djup men på vilket djup gravarna låg framgår inte av tidigare rapporter.

Vidare har schakt undersökts i kyrkogårdens västra kant och strax utanför dess södra bogårdsmur. Vid denna undersökning påträffades bebyggelselämningar och kulturlager från och med cirka 0,5 m djup (Magnusson 2013). I den aktuella, södra delen av kyrkogården har däremot inga undersökningar gjorts.

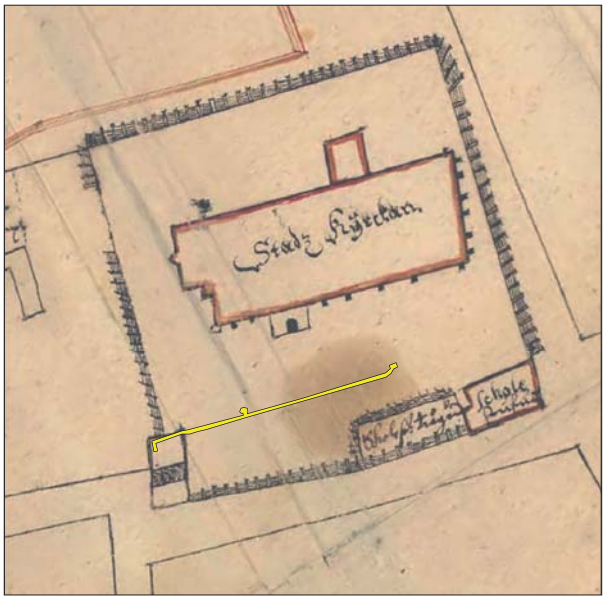

Figur 2. Det aktuella schaktet inlagt på 1642 års karta över Vadstena. I kyrkogårdens sydvästra hörn syns en stiglucka. I dess sydöstra hörn ligger den senmedeltida skolbyggnaden (LMS D121-1:2). Skala 1:1500.

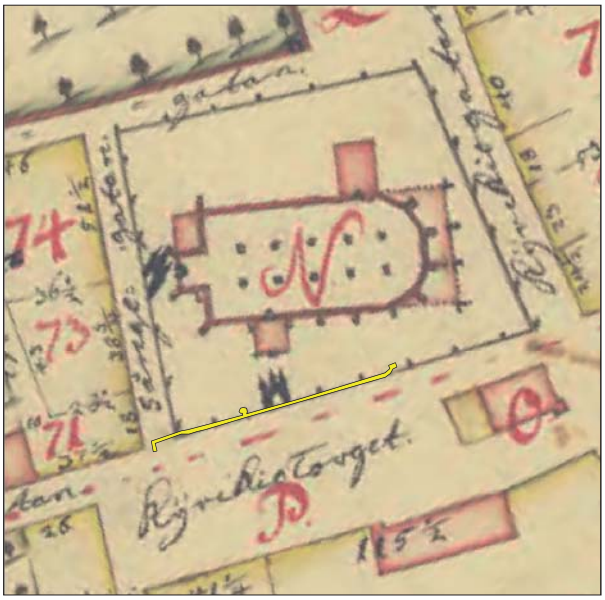

Figur 3. Det aktuella schaktet inlagt på 1705 års karta över Vadstena. Längsmed bogårdsmurens södra och västra sida syns stigluckor (LMS D121-1:3; LMS A24:130). Skala 1:1500.

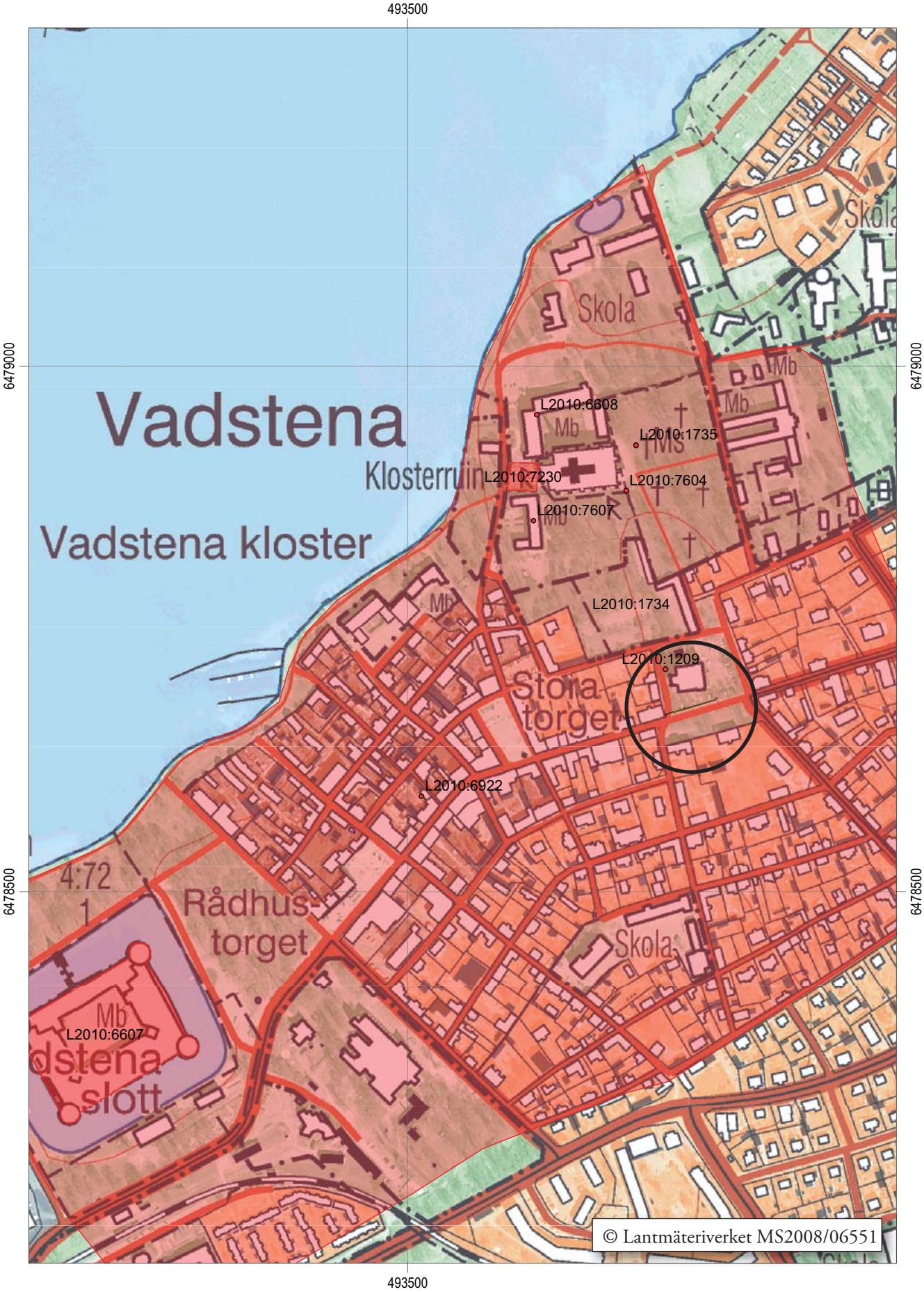

Figur 4. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat. Skala 1:5000.

Resultat

Undersökningen omfattade ett ca 50 m långt schakt för elkabel och två gropar för belysningsfundament. Elkabelschaktet var 0,6 m brett och 0,2 m djupt. Fundamentsgroparna var 1,3 x 1,1 m stora och 1,3 m djupa. Fundamenten sattes på samma plats som ett par äldre fundament stått.

Kabelschaktet berörde endast ett 0,2 m tjockt bärlager i form av sand. Under detta, i botten av schaktet, kunde ett matjordslikande jordlager skönjas. I fundamentsgroparnas schaktkanter sågs samma jordlager som var 0,6 m tjockt. Därunder vidtog en grusig silt som sannolikt är orörd undergrund. Inga gravar eller andra lämningar kunde iakttas i schaktkanterna.

Referenser

Eekboum, J. 1979. Beskrivning till 1705 års karta över Vadstena. Källor till Vadstenas historia Nr 1 1979. Föreningen Gamla Vadstena. Småskriftserie.

Bäck, T. 1978. *Datering av det äldsta Vadstena.* Föreningen Gamla Vadstena. Vadstena.

Ljung, C. 2009. Västra slättbygden under övergången mellan vikingatid och medeltid: en diskussion utifrån runstenar och tidigkristna gravmonument. I: *Skuggor i ett landskap. Västra Östergötlands slättbygd under järnålder och medeltid: resultat av ett tvärvetenskapligt projekt.* Kaliff A (red.). Riksantikvarieämbetet. Arkeologiska undersökningar. Skrifter 75.

Magnusson, M. 2013. *Nya vattenledningar i Rödtornets skugga.* Östergötlands museum. Avdelningen för arkeologi och byggnadsvård. Rapport 2013:4.

Sjöquist, M. 2015. *Arkeologi kring Rödtornet. Den romanska och den gotiska kyrkan S:t Per.* Östergötlands museum. Arkeologi och byggnadsvård. Rapport 2015:60.

Tagesson, G. 1988. Antikvarisk kontroll och dokumentation. S:t Perskyrkan. Vadstena. Östergötlands länsmuseum.

Zachrisson, S. 2000. Kartskiss över undersökningarna vid Rödtornet 1960/61. Östergötlands länsmuseums arkiv.

Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS)

D121-1:2. 1642 Vadstena. Stadsplan.

D121-1:3. 1705. Vadstena. Mätning.

A24:130. 1705. Beskrivning till 1705 års kartor (D121-1:3).

Östergötlands museum genomförde i september 2021 en arkeologisk undersökning, i form av schaktningsövervakning, inom fastigheten Vadstena 3:2 vid Kyrkotorget/Rödtornet i Vadstena stad och kommun, Östergötland. Inget av arkeologiskt intresse framkom.

ISSN 1403-9273
Rapport 2021:40

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM